

*Lista
najważniejszych
zagadnień
maturalnych*

Język polski
Poziom podstawowy

Nauka do matury 2026: czas start! Jeśli chcesz podejść do egzaminu dojrzałości z większą pewnością siebie i spokojem, jesteś we właściwym miejscu. **Pomożemy Ci wyznaczyć drogę do celu** i skupić się na tym, co naprawdę ma znaczenie w okresie przedmaturalnym.

Poniższe **materiały zostały opracowane przez ekspertów** – dzięki temu znajdziesz w nich treści, które realnie pomogą Ci w przygotowaniach **do matury 2026**. Z nami skutecznie zaplanujesz naukę, utrwalisz najważniejsze informacje i unikniesz typowych błędów egzaminacyjnych.

*Gotowy?
Zaczynamy!*

Egzamin maturalny z języka polskiego w części ustnej oraz w części pisemnej na poziomie podstawowym sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka polskiego, określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia. Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka polskiego zostały opisane w czterech obszarach:

➔ **I. Kształcenie literackie i kulturowe.**

➔ **II. Kształcenie językowe.**

➔ **III. Tworzenie wypowiedzi.**

➔ **IV. Samokształcenie.**

Zagadnienia:

Wymagania szczegółowe CKE z zakresu podstawowego:

I. Kształcenie literackie i kulturowe:

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

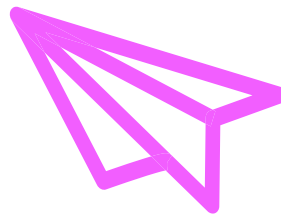
- rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach:

- starożytność,
- średniowiecze,
- renesans,
- barok,
- oświecenie,
- romantyzm,

- pozytywizm,
 - Młoda Polska,
 - dwudziestolecie międzywojenne,
 - literatura wojny i okupacji,
 - literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna,
 - literatura po 1989 r.;
- rozpoznaje w utworze literackim elementy fantastyki, symbolizmu, realizmu;
 - rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym:
 - gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos,
 - odę,
 - tragedię antyczną,
 - psalm,
 - sonet,
 - satyrę,
 - balladę,
 - dramat romantyczny,
 - a także odmiany powieści i dramatu;
 - wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe:
 - oksymoron,
 - peryfrazę,
 - hiperbolę;
 - środki leksykalne, w tym frazeologizmy;
 - środki składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie;
 - środki wersyfikacyjne, w tym przerzutnię;
 - określa funkcje środków wyrazu;

- interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- rozpoznaje w tekstach literackich:

- ironię i autoironię,
- komizm,
- tragizm,
- humor,
- patos,
- groteskę;
- określa ich funkcje w tekście oraz rozumie wartościujący charakter;

- wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz ich związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi;
- rozpoznaje w utworze i interpretuje sposoby kreowania świata przedstawionego:

- fabuły,
- bohaterów,
- akcji,
- wątków,
- motywów, narracji,
- sytuacji lirycznej;

- rozumie pojęcia motywu literackiego i toposu; rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa rolę motywów i toposów w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów

poznanych w szkole podstawowej, w tym:

- trenów i pieśni Jana Kochanowskiego,
 - bajek Ignacego Krasickiego,
 - *Dziadów* cz. II
 - oraz *Pana Tadeusza* (księgi: I, II, IV, X, XI, XII) Adama Mickiewicza, *Zemsty* Aleksandra Fredry,
 - Balladyny Juliusza Słowackiego;
-
- porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
 - przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie propozycji interpretacyjnej;
 - wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
 - rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
 - analizuje strukturę tekstu;
 - odczytuje jego sens,
 - główną myśl,
 - sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

- rozpoznaje specyfikę tekstów publicystycznych:
 - artykuł,
 - felieton,
 - reportaż,
 - retorycznych (przemówienie),
 - popularnonaukowych i naukowych (rozprawa);
 - wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz;
 - rozpoznaje środki językowe i ich funkcje zastosowane w tekstach; odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte;
 - rozróżnia odpowiedzi właściwe i unikowe;
- charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;
- odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej.

II. Kształcenie językowe

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;
- rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;
- rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

- rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- rozróżnia pojęcia stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;
- rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania;
- rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna itp.) i określa ich funkcje w tekście;
- rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku;
- rozpoznaje zapożyczenia w polszczyźnie i rozumie ich funkcje;
- zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;
- rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym i oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- rozumie pojęcie znaku językowego oraz język jako system znaków;
- zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);
- rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną, w tym perswazyjną);

- rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu;
- posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;
- stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność;
- rozpoznaje w tekstach manipulację, dezinformację, stereotyp językowy;
- stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie:
 - pisowni wielką i małą literą,
 - pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy;
 - pisowni zakończeń -ji, -ii, -i;
 - zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-;
 - pisowni przyimków złożonych;
 - pisowni nosówek (ą, ę) oraz połączeń om, on, em, en;
 - pisowni skrótów i skrótowców;
- wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji

do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu;

- rozumie stylistyczną funkcję zamierzonego błędu ortograficznego w tekście artystycznym.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej;
- rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
- wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;
- rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty ad personam);
- rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;
- odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;
- rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy;

- rozpoznaje elementy erystyki w dyskusji oraz ocenia je pod względem etycznym;
- rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- reaguje na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o rozwinięcie lub uzasadnienie stanowiska, wykazując sprzeczność wypowiedzi;
- zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, definicja, notatka syntetyzująca;
- odróżnia streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi;
- tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;

- stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu; wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych;
- w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;
- wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- rozwija umiejętność pracy samodzielnej m.in. przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
- porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
- korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych;
- dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
- wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
- posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

- wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- gromadzi i przetwarza informacje;
- korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych z uwzględnieniem kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;
- wykorzystuje formę projektu w przygotowaniu i prezentowaniu oraz popularyzowaniu swoich zainteresowań i osiągnięć.

Centralna Komisja Egzaminacyjna określiła dla matury z języka polskiego na poziomie podstawowym obowiązkową listę lektur. Uczeń musi znać następujące utwory w całości lub we fragmentach:

- Jan Parandowski, *Mitologia*, część I: *Grecja*;
- Sofokles, *Antygona*;
- William Szekspir, *Makbet*;
- Molière, *Skąpiec*;
- Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III;
- Bolesław Prus, *Lalka*;
- Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*;
- Stanisław Wyspiański, *Wesele*;
- Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*;
- Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*;
- Albert Camus, *Dżuma*;
- George Orwell, *Rok 1984*;
- Sławomir Mrożek, *Tango*;
- *Biblia*, w tym fragmenty *Księgi Rodzaju*, *Księgi Hioba*, *Księgi Koheleta*, *Księgi Psalmów*, *Apokalipsy św. Jana*;

- Homer, *Iliada* (fragmenty);
- wybrane utwory polskiego średniowiecza, w tym: *Lament świętokrzyski* (fragmenty), *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty);
- *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty);
- Ignacy Krasicki, wybrana satyra;
- Adam Mickiewicz, wybrane ballady, w tym *Romantyczność*;
- Henryk Sienkiewicz, *Potop* (fragmenty);
- Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi* (fragmenty);
- Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*;
- Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*;
- Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat*;
- Marek Nowakowski, *Górą „Edek”* (z tomu *Prawo prerii*);
- Andrzej Stasiuk, *Miejsce* (z tomu *Opowieści galicyjskie*);
- Olga Tokarczuk, *Profesor Andrews w Warszawie* z tomu *Gra na wielu bębenkach*;
- Ryszard Kapuściński, *Podróże z Herodotem* (fragmenty).

Zalecane utwory poetyckie:

- Horacy, wybrane utwory;
- *Bogurodzica*;
- Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *Pieśń IX ks. I*, *Pieśń V ks. II*; *tren IX, X, XI*;
- wybrane wiersze poetów epoki baroku;
- Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*;
- Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*; wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie* oraz inne wiersze;
- wybrane wiersze: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Mirona Białoszewskiego, Józefa Czechowicza, Zbigniewa Herberta, Bolesława Leśmiana, Czesława Miłosa, Cypriana Kamila Norwida, Marii Pawlikowskiej - Jasnorzewskiej, Haliny Poświatowskiej, Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Tadeusza Różewicza, Juliusza

Słowackiego, w tym Testament mój, Leopolda Staffa, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima.

Źródło:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20240001019/O/D20241019.pdf>

WYŻSZA SZKOŁA
KSZTAŁCENIA
ZAWODOWEGO

www.studia-online.pl